

Kolej na Pomorzu Zachodnim 1945-1999
ISBN 83-910427-1-5

© Wydawnictwo INES, Szczecin
Fundacja „Wspólnota Kolejarzy Pomorskiej DOKP”, Szczecin

Redakcja
Jerzy M. Kosacki

Autorzy materiałów na podstawie których przygotowano niniejsze wydawnictwo:

Zuzanna Ciał-Mulica
Mariusz Jankowski
Tadeusz Janowicz
Barbara Karpowicz
Jerzy M. Kosacki
Jan Kuźmicki
Zbigniew Lampart
Wiesław Leszczyński
Andrzej Łepak
Jan Malinowski
Ewa Marczak
Danuta Mikołajczyk
Ryszard Morawski
Stanisław Pyzio
Izydor Szyliński
Elżbieta Wilk
Ryszard Wowczko

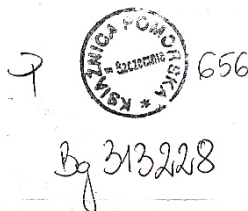
Redakcja techniczna
Jerzy Baranowski

Zdjęcia
Archiwum, Jerzy Baranowski

Skład
M Studio, Szczecin

Druk
Drukarnia Kolejowa w Poznaniu

Szczecin 1999

Arch. K. 239.2001

W 1945 roku bezpośrednio po przejściu frontu wojennego przybyli na Pomorze Zachodnie kolejarze polscy. Przejmowali zniszczone stacje, lokomotywnie, tworzyli administrację kolejową. W większości dzisiaj nieznani, przybyli z Kresów Wschodnich, Małopolski, Lubelszczyzny i Wielkopolski, odbudowywali kolej na tych ziemiach. Niewielu z nich dożyło do czasów obecnych.

Tym niewielu żyjącym Pionierom kolejnictwa na Pomorzu Zachodnim, a także wszystkim tym, którzy unowocześniali kolej na tych ziemiach poświęcamy to skromne wydawnictwo, pierwszą monografię kolejową z lat 1945-1999.

Niech ta monografia będzie hołdem dla Pionierów kolejnictwa na Pomorzu Zachodnim, a także niech służy młodemu pokoleniom, mieszkańcom tej ziemi.

Dyrektor Okręgu
mgr inż. Józef Jastrzębski

Sport kolejarski Pomorza Zachodniego

W ponad półwiekowej historii polskiej kolei na Pomorzu Zachodnim amatorski sport kolejarski zajmował szczególne miejsce. Rozwijał się, spełniając doniosłą rolę, szczególnie w pierwszych latach powojennych.

A jakie były te pierwsze dni? Kim byli ludzie tworzący sport? – Przyszli za pierwszymi oddziałami wojska, w grupie ekip pionierskich kolejarzy. Ci fanatycy sportu, od pierwszych dni pobytu na tych ziemiach rozpoczęli starania o powołanie organizacji sportowych. Sport, obok kultury, był w tym bardzo trudnym okresie jednym z najważniejszych czynników integracji środowiska kolejarskiego, składającego się z przybyśców z różnych stron. Dzięki nim, w krótkim czasie ożywiły się zrujnowane boiska i hale, zaczęły tętnić sportowym życiem. Jak niemal wszędzie zaczęto od organizacji sekcji piłki nożnej, później przyszła kolej na inne dziedziny sportu.

Wraz z organizacją DOKP z tymczasową siedzibą w Szczecinku powołano tam do życia pierwszy klub o nazwie „Jedność”. Nie było żadnych funduszy na działalność, był natomiast zapał, który przewycięzał wszelkie przeszkody. Wiosną 1945 r. powstał kolejny kolejarski klub w Stargardzie Szczecińskim, w lipcu w Słupsku. Nosiły one taką samą nazwę ZZZK „Ognisko”. 17 lipca 1945 r. w Szczecinie (w tydzień po przeniesieniu się tutaj DOKP ze Szczecinka) został założony z inicjatywy Kazimierza Sworzeniowskiego KKS „Pionier”. Pierwszym prezesem był Stanisław Tichoniak. Następnie powstały kluby w Białogardzie KKS „Unia”, w Gorzowie Wlkp. KKS „Warta”, w Pile KKS „Polonia”, w Krzyżu KKS „Kolejarz”, w Star-

gardzie Szcz. KKS „Neptun”, w Dąbiu KKS „Kolejarz”, w Goleniowie KKS „Ina” i inne.

Kontynuatorem tradycji KKS „Jedność” w Szczecinku jest obecnie KKS „Darzbór”. Sport kolejarski w Słupsku skończył się w 1975 r., kiedy tradycje ZZZK „Ognisko” przejął klub MZKS „Czarni” przy Północnych Zakładach Przemysłu Skórzanego „Alka”. W Gorzowie Wlkp. działają samodzielne sekcje KKS „Warta”, ale nie jako zintegrowany klub.

Rok 1949 zamyka pierwszy okres białogardzkiej „Unii”. Reorganizacja sportu powoduje, że spadkobiercą jej zostaje Koto Sportowe „Kolejarz” przy parowozowni. W 1957 r. przekształca się w klub „Iskra”, a kilka lat temu stał się klubem miejskim. ZZZK „Ognisko” Stargard Szcz. zostało wchłonięte w 1948 r. przez KKS „Błękitni” i do dzisiaj działa pod tą nazwą. Szczeciński KKS „Pionier” kilka lat temu zawiesił działalność.

Godzi się w tym miejscu przybliżyć i przypomnieć niektóre nazwiska związane z kolejarskim sportem. W Słupsku byli to: Józef Goliński, Ryszard Kowalik, Stanisław Kozioł, Henryk Kręzolek, Hieronim Marciniak, Władysław Magrys, Witold Stachowiak, Fryderyk Stawarski, Tadeusz i Juliusz Srebro, Franciszek Trojaczek, Marian Tuzik i Elżbieta Garduła, która ma szczególne zasługi w rozwoju sportu młodzieżowego i rodzinnego. W Białogardzie wśród założycieli byli: J. Kopyto, T. Hajduk, F. Warzybok, J. Suchodolski i wielu innych. Zygmunt Krużyński jako pierwszy w Białogardzie, w czerwcu 1954 r. wpisał się na listę rekordzistów Polski. W czerwcu 1958 r. Ryszard Kieniewicz

pobił 20-letni rekord Polski w dziesięcioboju i zdobył mistrzostwo Polski seniorów. Lekkoatleci „Iskry” (Z. Kruszyński, R. Kieniewicz, Henryk Młynarczyk, Zenona Maczyk, Waldemar Marczyk i Robert Chmara) zdobywają medale na Mistrzostwach Europy Kolejarzy w Brukseli, Paryżu, Leningradzie i Koszycach. Uczestniczą w nich także ciężarowcy. Historię klubu tworzyli m.in. Władysław Gudalewski, Mieczysław Adamczyk, Bronisław Świerkosz, Zbigniew Stezel, Teofil Szyfer, Władysław Butrymowski, Tadeusz Kołodziejczyk, Eugeniusz Jezierzanski.

W Stargardzie pierwszym prezesem „Błękitnych” został były lekkoatleta poznańskiej „Warty”, a w „Ognisku” – Albin Kozak, pracownik parowozowni. Wśród twórców klubu i osób które przyczyniły się do rozwoju kolejarskiego sportu należy wymienić m.in. Feliksa Głucha, Stanisława Hofmana, Józefa Cholewę, Wojciecha Mikulskiego, Edwarda Fenika, Władysława Romanowskiego, Izzydora Olszewskiego, Jana Klimeckiego, Mariana Koniuszańca, Jerzego Zajaczkowskiego, Władysława Baczyńskiego, Konrada Kraszewskiego, Bogdana Świdarskiego, Leszka Kordykę, Krzysztofa Kordaczuka, Tadeusza Kobiółka, Stanisława Daszykowskiego, Stanisława Nosala, Rudolfa Żelazko i trenerów: Tadeusza Jagodzińskiego, Antoniego Hancewicza, Wiktora Ratajczaka, Jana Dixę, Grzegorza Kopczyńskiego, Kazimierza Klorkowskiego, Witolda Mateńko, Franciszka Mikuckiego, Jana Kępe, Jana Jucha, Sabinę i Mariannę Troszczyńskich, Zbigniewa Markiewiczę i Władysława Wojtakajtisa. Ten ostatni należał do najlepszych zawodników sportu kolejarskiego Pomorza. Brał udział w Igrzyskach Olimpijskich w 1968 r. w Meksyku i 1972 r. w Monachium. Na dystansach 200, 400 i 1500 m stylem dowolnym zdobył 23 ty-

tułów mistrza Polski. W 1946 r. na mistrzostwach Europy w I.a. startował Tadeusz Świniarski. Przypomnieć należy także czołowych pływaków Annę Duchyńską, Marianę Raczynską, lekkoatletów J. Dylewską i Aleksandra Sakow. A. Sakow jeszcze w dwóch ostatnich latach startował na mistrzostwach Europy i świata weteranów lekkiej atletyki, nie zajmując gorszego miejsca niż 7. Duże sukcesy odnosił zespół tenisa stołowego, który już w 1957 r. zakwalifikował się do drugiej ligi. Najlepszymi w tej sekcji byli: Maria Czerwińska, Zdzisława Horak, Adolf Timochowicz, Bogdan Kowalski, Józef Seniow i Witold Mateńko. Piłkarze w sezonie 1980/81 awansowali do drugiej ligi, ale niestety tylko na jeden sezon. Wielu sportowców klubu startowało wielokrotnie w mistrzostwach kolejarzy Europy, zajmując często czołowe miejsca. Niekiedy cała reprezentacja polskich kolejarzy opierała się na zawodnikach KKS „Błękitni”. m.in. złote medale zdobywali Joanna i Paweł Chodyko, Maciej Chełmicki i inni.

Szczeciński „Pionier” w pierwszych latach istnienia, zdobył wielką popularność w mieście i mocną pozycję w wielu dyscyplinach sportu. Było to zasługą kierownictwa klubu i takich ludzi jak: Wilhelm Bocheński, Witold Gawroński, Aleksander Halikowski. Szczególnie wiele sukcesów odnosili lekkoatleci, kolarze, siatkarze i piłkarze. W połowie lat sześćdziesiątych najwyższą lokatę w konkurencji ogólnopolskiej zajmowała akrobatyka. To akrobaci zdobyli pierwszy w historii klubu tytuł mistrza Polski w konkurencji kobiet. Oprócz w/w działały sekcje lekkiej atletyki, piłki ręcznej, siatkówki, tenisa stołowego, kajakowa, strzelectwa sportowego. A rozstawiali barwy klubowe i przyczyniali się do jego rozwoju m.in. Kazimierz Hus, Alojzy Bartoszewski, Stefan Marcinkow-

Drużyna DOKP przed meczem z drużyną DRKP Szczecin (1979)

ski, Zygfryd Hrydziewicz, Zdzisław Surowiecki, Henryk Kulus, Marian Szczeciński, Marian Wochanka, Józef Klimek, Edmund Pawlaczyk, Jerzy Marciniak, Henryk Woźniak, Bolesław Bęczkowski, Jan Polewski, Marian Pospieszyński. Wielu sportowców klubu zdobywało tytuły mistrzów Polski, reprezentowali barwy kraju w mistrzostwach Europy, spotkaniach międzynarodowych. Za te osiągnięcia ówczesny Główny Komitet Kultury Fizycznej przyznał czołowym sportowcom tytuły Zasłużonego Mistrza Sportu (M. Hryniewicz, K. Hasse, Z. Surowiecki), tytuł Mistrza Sportu (K. Maciejewska, B. Grimm, W. Holajn), zaś klub został wyróżniony Medalem „100 lecia sportu polskiego”. Do czołowych zawodników zaliczali się także rekordziści Europy w strzelectwie sportowym Anna Małkiewicz i Czesław Sikorski.

Obecnie z tych wspaniałych tradycji sportowych niewiele pozostało, dzia-

łają tylko trzy kluby kolejowe, luźno związane z PKP, zachowując z wieloletniej tradycji tylko swoją nazwę.

W sporcie pracowniczym też objawia się kryzys. Przez wiele lat reprezentacja Pomorskiej DOKP na mistrzostwa o Puchar Dyrektora Generalnego PKP, zawsze wystawiała liczną reprezentację, która lokowała się na wysokich pozycjach. A było to możliwe dzięki wysokiej sprawności organizacyjnej m.in. Haliny Puławskiej, Ryszarda Kubiaka, Albina Sztymy, Karola Maciejaka, Elżbiety Polakowskiej, Kazimierza Fitzera, Józefa Rudnickiego, Zdzisława Mani, Ludwika Stangera i Jana Kuźmickiego.

Restrukturyzacja PKP i ograniczenia w zatrudnieniu hamują dopływ absolwentów do przedsiębiorstwa, w tym także do klubów. Czy zbliżamy się do końca pięknej karty sportowej polskich kolejarzy?

Turystyka kolejarzy na Pomorzu Zachodnim

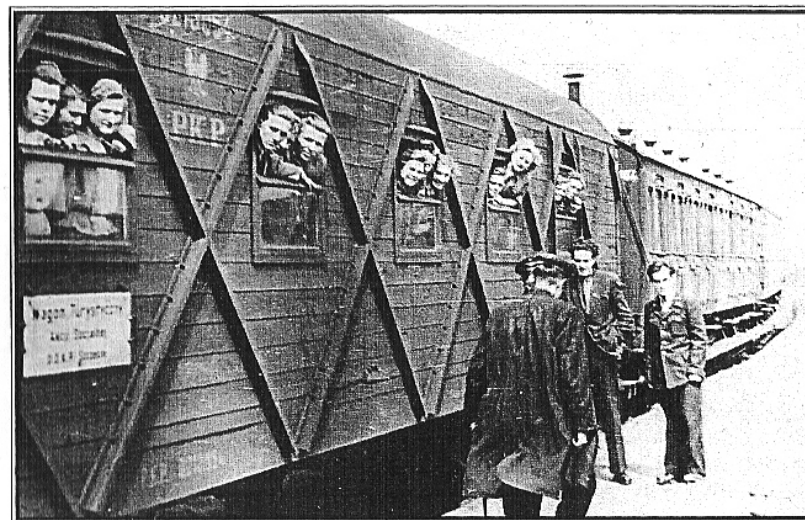
Na początku warto wspomnieć o kolejarzach wielce zasłużonych w rozwoju turystyki i krajoznawstwa polskiego.

Aleksander Janowski urzędnik kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, założyciel Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w 1906 r. w Warszawie, organizator zbiorowych wycieczek po kraju. Mieczysław Orłowicz pracownik referatu turystyki w Ministerstwie Komunikacji, autor przewodników, niestrudzony wędrowiec, po wojnie organizował objazdy turystyczno-krajoznawcze po Ziemiach Odzyskanych, w których uczestniczyli pracownicy kolejowych referatów turystyki. Wśród pracowników kolei przybyłych na Pomorze znaleźli się: Czesław Łabuć (1909-1973), kontroler ruchu, naczelnik służby Zaopatrzenia Materiałowo-Technicznego, propagator wśród kolejarzy turystyki narciarskiej.

Bolesław Czwojdzinski (1901-1972) pracownik służby ruchu, był autorem katalogu polskich nazw stacji kolejowych w DOKP Szczecin, pierwszy kreślił mapy sieci kolejowej (str. 24-25), założyciel Domu Turysty w Szczecinie, przewodnik i publicysta. Dzisiaj jego imię nosi szkoła podstawowa i ulica w Szczecinie Płoni. Na budynku przy pl. Zamenhoffa, gdzie mieszkał, w 1996 r. odsłonięto tablicę pamiątkową.

Eugeniusz Górecki (1910-1972), maszynista, instruktor, w 1946 r. założyciel oddziału PTK w Stargardzie Szcz. w 1949 r. zorganizował pociągową, wielowagonową wycieczkę na Wystawę Ziem Odzyskanych do Wrocławia, a sam prowadził w tym pociągu lokomotywę. Upamiętniono tablicą na Domu Wycieczkowym w Stargardzie Szcz.

Stanisław Groński (1907-1957), pracownik biura zatrudnienia i płac, zarzą-

Jedna z pierwszych wycieczek wagonowych